

Miia Väisänen

SUKUPUOLISTUNUT VÄKIVALTA OPPILAIDEN VÄLILLÄ SUOMALAISESSA PERUSKOULUSSA

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2022

TIIVISTELMÄ

Miia Väisänen: Sukupuolistunut väkivalta oppilaiden välillä suomalaisessa peruskoulussa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma, elinikäinen oppiminen ja kasvatus
Toukokuu 2022

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa siitä, mitä sukupuolistuneen väkivallan ilmenemisestä tiedetään kouluissa oppilaiden välillä, ja minkälaista tutkimusta aiheesta vielä tarvitaan. Tutkimuksella haluttiin saada vastaus siihen, mitä sukupuolistuneella väkivallalla tarkoitetaan ja miten se ilmenee suomalaisessa peruskouluissa. Sukupuolistunut väkivalta määritellään väkivallaksi, jonka muodot, käytännöt ja merkitykset eroavat toisistaan sukupuolen mukaan. Myös oppilaiden välinen kouluväkivalta on sukupuolistunutta. Kouluissa kiusaaminen tunnustetaan sosiaalisesti ongelmaksi, mutta sitä ei välttämättä osata nimetä väkivallaksi. Myös väkivallan sukupuolistuneisuuteen liittyvät tekijät jätetään usein sivuun.

Tutkimus toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Aineisto kerättiin kolmesta eri tietokannasta vuoden 2022 alussa. Aineistoksi valikoitui kahdeksan Suomessa tehtyä vertaisarvioitua tieteellistä tutkimusta, jotka olivat toteutettu vuosina 2004–2021. Artikkelien analyysissä käytettiin apuna aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimustuloksena kävi ilmi, ettei sukupuolistunutta väkivaltaa ole juuri tutkittu peruskoulun kontekstissa Suomessa. Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksen terminologia vaikuttaa jäsentymättömältä, ja ilmiöstä puhutaan niin kiusaamisen, syrjinnän, väkivallan kuin uhriksi joutumisen käsitteillä. Tutkimuksen tuloksena saatiin hahmoteltua kolme eri kategoriaa, jotka kuvaavat sukupuolistuneen väkivallan ilmenemistä. Nämä kategoriat olivat poikien ja tyttöjen kokema väkivalta, poikien väliset statuskampailut ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokema väkivalta.

Sukupuolistuneen väkivallan jäsentymätön terminologia vaikeuttaa sen tiedostamista ja havaitsemista peruskouluissa. Aiheesta tarvitaan jatkotutkimusta, jotta kouluissa pystytään ennaltaehkäisemään, tunnistamaan ja havaitsemaan sukupuolistunut väkivalta, ja jotta siihen voidaan puuttua. Erityisesti kuvailevaa sukupuolisensitiivistä kouluväkivaltatutkimusta tarvitaan lisää, samoin tyttöihin sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kohdistuvan kouluväkivallan tutkimusta.

Avainsanat: sukupuolistunut väkivalta, kouluväkivalta, koulukiusaaminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	SUKUPOOLISTUNUT VÄKIVALTA	6
2.1	Sukupuolistunut väkivalta	6
2.2	Sukupuolistunut kouluväkivalta	7
2.3	Väkivallan ja kiusaamisen ero.....	10
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	12
3.1	Tutkimuskysymys.....	12
3.2	Systemaattinen kirjallisuuskatsaus	12
3.3	Tutkimusaineisto ja valintakriteerit	14
3.4	Aineiston kuvaus	18
3.5	Sisällönanalyysi.....	18
4	TULOKSET	21
4.1	Sukupuolistunut väkivalta tutkimuksessa	21
4.2	Sukupuolistuneen väkivallan ilmeneminen	23
4.2.1	<i>Poikien ja tyttöjen kokema kouluväkivalta</i>	24
4.2.2	<i>Poikien välinen statuskamppailu</i>	25
4.2.3	<i>Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokema väkivalta</i>	27
5	POHDINTA	29
5.1	Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus	29
5.2	Sukupuolistuneen väkivallan ilmeneminen koulussa	30
5.3	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	33
5.4	Jatkotutkimusehdotukset	35
	LÄHTEET	37
	AINEISTO	43

1 JOHDANTO

Sukupuoli on osa väkivallan rakennetta sekä väkivaltaan liitettyjä merkityksiä, asenteita ja selitystapoja (Ronkainen & Näre, 2008, s. 21). Tarkasteltaessa väkivaltaa sukupuolistumisen näkökulmasta on selvää, että väkivallan muodot, käytännöt ja merkitykset eroavat sukupuolen mukaan, ja lisäksi väkivallan kokemisessa, käytössä, piirteissä että seurauksissa löydetään eroja sukupuolittain (Bildjuschkin ym., 2020). Sukupuolistunut väkivalta voi olla esimerkiksi vahingoittavaa vallankäyttöä, ahdistelua, häirintää tai syrjintää, joka kytkeytyy sukupuoli- tai seksuaalioikeuksiin (Husso, 2022).

Koulu toimii lapsille ja nuorille tärkeänä kasvatusinstituutiona yhdessä perheen, vertaisten ja tiedostusvälineiden kanssa (Lehtonen, 2003, s. 13). Vaikka opetussuunnitelmassa linjataan väkivallan, kiusaamisen, rasismien ja muun syrjinnän olevan kiellettyjä (Opetushallitus, 2014), on väkivalta silti todellinen ongelma kouluissa. Kouluväkivallasta saatetaan puhua kiusaamisen käsitteellä tai väkivallaksi ymmärretään vain rajut fyysiset yhteenotot. Yle on lähiaikoina uutisoinut esimerkiksi kouluruokalassa tapahtuneesta puukotuksesta (Tiihonen ym. 2022), pahoinpitelyvideon kuvaamisesta koulussa (Koskinen, 2021) sekä rajusta pahoinpitelystä välitunnilla, jota uutisessa kuvataan tavanomaisena tapahtumana kouluissa (Tapiomäki, 2021). Rajuihin fyysisiin väkivallantekoihin kiinnitetään huomiota uutisissa asti, mutta piiloon vaikuttaa jäävän sekä muut väkivallan muodot että väkivallan sukupuolistuneisuus. Samoin kouluväkivallan tutkimus on usein sukupuolineutraalia ja väkivaltaa yksilöllistävää – toisaalta Suomessa kouluväkivaltaa yleensäkin on tutkittu varsin vähän.

Tässä tutkimuksessa halusin kiinnittää erityisesti huomiota sukupuolen merkitykseen kouluväkivallan yhteydessä. Halusin selvittää, miten sukupuolistunutta väkivaltaa on tutkittu ja miten sen on huomattu ilmenevän peruskoulussa oppilaiden välillä. Suomessa aiheesta on kirjoitettu aiemmin tutkimusta kokoava kirja ”Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa”

(Sunnari ym., 2003), mutta uudempaa kokoavaa tutkimusta aiheesta ei juurikaan tähän mennessä ole tehty. Tampereen yliopiston koordinoimassa ERASE GBV -hankkeessa (2019–2021) todettiin kouluhenkilökunnalla olevan kokemus siitä, ettei kouluväkivaltaan ehditä, uskalleta tai osata puuttua: aiheesta tarvitaankin lisää tutkimustietoa, jotta pystytään kehittämään uusia käytäntötapoja ongelman ratkaisemiseksi (Husso, 2022).

Toteutin tutkimuksen systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Aineistoksi valikoitui kahdeksan Suomen peruskouluissa tehtyä tutkimusta, jotka olivat toteutettu vuosina 2004–2021. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten sukupuolistunutta väkivaltaa on tutkittu, ja miten sen on tutkimuksessa todettu ilmenevän suomalaisen peruskoulun kontekstissa oppilaiden välillä. Aineiston analyysissä käytettiin sisällönanalyysia, jonka avulla muodostin sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksesta kolme eri alaluokkaa. Seuraavaksi esittelen sukupuolistuneen väkivallan käsitettä, jonka jälkeen erittelen tutkimuksen toteutuksen vaiheet. Tämän jälkeen käyn läpi saamani tulokset ja pohdin niiden merkitystä ja mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia. Lopuksi arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

2 SUKUPUOLISTUNUT VÄKIVALTA

Keskeinen käsite tutkimuksessani on sukupuolistunut väkivalta. Tässä osiossa avaan ensiksi, mitä sukupuolistuneella väkivallalla tarkoitetaan, jonka jälkeen sidon käsitteen koulukontekstiin. Lopuksi selvennän vielä lyhyesti väkivallan ja kiusaamisen käsitteellistä eroa.

2.1 Sukupuolistunut väkivalta

Väkivalta on ilmiönä sukupuolistunut (Niemi ym., 2017, s. 11). Terveyden ja hyvinvointilaitoksen laatimassa väkivaltakäsitteiden sanastossa määritellään sukupuolistunut väkivalta väkivallaksi, jossa sen muodot, käytännöt ja merkitykset eroavat toisistaan sukupuolen mukaan (Bildjuschkin ym. 2020, s. 7). Keskinen (2010, s. 243) huomauttaa, sukupuolistunut väkivalta tarkoittaa muutakin kuin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa: se on myös esimerkiksi miesten toisiin miehiin kohdistamaa väkivaltaa, naisten lapsiin tai naiskumppaniinsa kohdistamaa väkivaltaa, seksuaalivähemmistöihin kohdistuvia viharikoksia sekä kunniaväkivaltaa. Bildjuschkin ym. (2020, s. 7–8) jakavatkin sukupuolistuneen väkivallan käsitteen naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaan väkivaltaan sekä miehiin kohdistuvaan väkivaltaan.

Ronkaisen (2017, s. 20) mukaan sukupuoli ohjaa merkittävästi väkivallan kulttuurista ja yhteiskunnallista merkityksellistämistä. Sukupuoli määrittää väkivallan tekemistä, kokemista, sekä väkivallan ilmiön ymmärtämistä (Niemi ym., 2017, s. 11). Eri sukupuolten kokemat ja tekemät väkivallan muodot ovat erilaisia, samoin kuin niiden tyypilliset kontekstit, ollen näin tavalla tai toisella sukupuolittuneita (Ronkainen, 2017, s. 20). Sukupuolistuneen väkivallan viitekehyksessä kysytään, miten yhteiskunta ja institutionalisoituneet toimintatavat merkityksellistävät väkivaltaa liittäen sitä sukupuoleen ja kuinka sukupuolistuneet käytännöt näkyvät tai ruumiillistuvat historiallisesti ja kulttuurisesti (Ronkainen & Näre, 2008, s. 21–22).

Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksen juuret ovat angloamerikkalaisessa feministisessä tutkimuksessa 1970-luvulla, jolloin sukupuolen ja väkivallan kytkökset otettiin ensimmäistä kertaa esille. Huomio kiinnittyi tuolloin miesten naisiin kohdistamaan väkivaltaan, mutta 1980-luvulla keskustelu laajeni yksittäisten väkivallan muotojen, kuten parisuhdeväkivallan, ohella tarkastelemaan myös heteroseksuaalisia käytäntöjä ja kulttuurisia käsityksiä. (Keskinen, 2010, s. 245) Suomessa väkivallan sukupuolistuneisuudesta on keskusteltu vasta 1990-luvun puolivälistä lähtien (Keskinen, 2010, s. 246; Niemi ym., 2017, s. 11).

Käsitteinä sukupuolistunut väkivalta ja sukupuolittunut väkivalta voidaan joskus ymmärtää toistensa synonyymeina. Ronkainen (2017, s. 29) kuitenkin mieltää sukupuolistumisen käsitteen viittaavan sukupuolen tekemisen dynamiikkaan ja prosessiin, kun taas sukupuolittunut-termi viittaa enemmänkin lopputulemaan. Keskinen (2010, s. 243) korostaakin sukupuolittuneen väkivallan käsitteen tuottavan kuvaa jo edeltä käsin kahtia jaetusta väkivallasta, jossa esimerkiksi jako miestekijöihin ja naisuhreihin saattaisi näyttäytyä sisäänrakennettuna lähtökohtana. Myös Nikunen (2005, s. 41) pohtii väitöskirjassaan sukupuolittumisen tarkoittavan jotain jo aikaisemmin tapahtunutta lukkoon lyötyä jakoa essentiaalisesti biologisen sukupuolen pohjalta. Sukupuolistuneessa väkivallan tutkimuksessa kiinnostavia ovat kuitenkin juuri ne prosessit, joissa tekoja, aikeita ja seurauksia sukupuolistetaan eri tavoin sekä ne erilaiset yhdistelmät, jotka tällöin mahdollistuvat (Keskinen, 2010, s. 243). Tämän vuoksi olen tässä tutkimuksessa valinnut käyttämään johdonmukaisesti termiä ”sukupuolistunut väkivalta”, haluten korostaa näkökulmaa, jossa väkivaltaa aktiivisesti sukupuolistetaan sen sijasta, että se olisi jo aiemmin valmiiksi ja pysyvästi sukupuolistettu.

2.2 Sukupuolistunut kouluväkivalta

Kouluväkivallasta puhuttaessa tulee usein mieleen fyysinen väkivalta, ja monet esimerkiksi Amerikassa tehdyistä tutkimuksista keskittyvät juuri äärimmäiseen fyysiseen väkivaltaan tai kouluampumisiin (Obering & Johansson, 2021, s. 2). Ehkä osittain tästä syystä Tallavaaran (2003, s. 23) mukaan kouluväkivaltatutkimuksessa puhutaankin usein väkivallan sijaan kiusaamisesta.

Obering ja Johansson (2021, s. 5) kirjottavat lievästä väkivallasta (low-intense violence), joka helposti nähdään luontaisena osana koulun normatiivisia sääntöjä, ja jota esiintyy esimerkiksi oppilaiden välisissä vitseissä ja leikeissä. Toisaalta myös esimerkiksi poikien rajutkin tappelut ja painit voidaan nähdä normatiivisena osana poikana olemista, ja näin fyysinenkin väkivalta saatetaan kuitata ymmärrettäväksi yliyönniksi (Jokinen, 2017, s. 40–41).

Huukin (2003, s. 35) mukaan kouluväkivaltakeskustelu on jättänyt sukupuolistuneisuuteen liittyvät tekijät sivuun, ja vielä vähemmän huomiota on kiinnitetty siihen, miten väkivallan avulla voidaan rakentaa ja ylläpitää sukupuolista identiteettiä. Koulu instituutiona toimii toisaalta myös kiusaamisen mahdollistajana (Husso 2022). Itseasiassa Salmivalli (1999, s. 31) ajattelee kiusaamisen olevan nimenomaan institutionaalinen tapana, jonka taustalla on usein tarve dominoida, pönkittää omaa asemaansa tai tuoda itseään esiin toveriryhmissä.

Väkivalta on keino hankkia valtaa sosiaalisesti säädellyin keinoin: väkivallan oikeuttaminen on aina kulttuurista, yhteisöllistä, kontekstuaalista ja neuvoteltua (Ronkainen 2017, s. 20). Esimerkiksi Honkatukian ym. (2006) tekemissä haastatteluissa nuoret olivat suhteellisen yksimielisiä joistakin väkivallan sallittuina pidetyistä tehtävistä, kuten siitä, että poikien välistä väkivaltaa pidettiin ryhmään kuulumisen ehtona. Nuoret olivat siis sosiaalisesti oikeuttaneet väkivallan – jopa tarpeelliseksi osaksi yhteisöä. Tosin väkivallan merkitys tällaisessakin tilanteessa usein sukupuolistuu: kun poikien väkivalta nähdään tavoitteellisena ja rationaalina, oikeanlaisena väkivaltana, saatetaan tyttöjen tekemää väkivaltaa pitää tehottomana ja jopa huvittavana (Honkatukia, 2017, s. 329).

Tampereen yliopiston johtaman ERASE GBV -hankkeen tuloksien mukaan sukupuolistuneen väkivallan muotoja voivat kouluissa olla sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvä haukkuminen ja mitätöinti, homottelu, huorittelu, intiimien tai paljastavien kuvien levittäminen, loukkaava kommentointi verkossa, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä, loukkaava ja ahdistava koskettelu, seurusteluväkivalta, digitaalisen väkivallan eri muodot sekä seksuaalisen ahdistelun ja väkivallan eri muodot (Husso, 2022). Digiaika on tuonut mukanaan uusia erilaisia väkivallanmuotoja, kuten virtuaaliraiskauksen, jossa pelihahmoon kohdistuu ehdottelua ja uhkailua, sekä esimerkiksi niin

sanotun kostopornon, jossa seksuaalisia videoita tai kuvia julkaistaan siten, että ne yhdistyvät tiettyyn henkilöön ilman tämän tahtoa (Lidman, 2017, s. 191). Digitaalinen väkivalta on merkittävä ilmiö nuorten keskuudessa, sillä heille tämä uusi, väkivallan mahdollistava teknologia, on osa arkea.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kerrotaan, kuinka perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden edistäminen (Opetushallitus 2014, s. 18). Opetussuunnitelman perusteissa myös linjataan kaikenlaisen kiusaamisen, väkivallan, rasismien tai muun syrjinnän olevan kiellettyä (Opetushallitus 2014, s. 27.) Sunnari ym. (2003, s. 16) kuitenkin mainitsevat, kuinka opetussuunnitelmien virallisten tavoitteiden mukainen ajatus kasvattaa oikeudenmukaisuutta edistäen kyvykkäitä kansalaisia toteutuu puutteellisesti. Heidän mukaansa esimerkiksi sukupuolistunut ja seksualisoitunut väkivalta ja niihin yhteydessä olevat feminiinisyyden, maskuliinisuuden ja seksuaalisuuden representaatiot sekä suosion tavoittelu toimivat koulumaailmassa kansalaisuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumisen kulttuurisina rajoitteina ja esteinä (Sunnari ym. 2013). Lapsia tulisi yhdenvertaisesti suojella niin häirinnältä, poissulkemiselta kuin väkivallalta, mutta tämä ei ole todellisuutta kaikissa kouluissa (Kannisto, 2019).

Koulu instituutiona on tärkeä osa lasten ja nuoren kokeman väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa, mutta kouluissa vaikuttaisi vielä olevan siinä paljon kehitettävää (Husso 2022). Jos väkivalta on piiloutunut pilailuun ja normalisoitunut osaksi kouluarkea, voi niin itse oppilaiden kuin kouluhenkilökunnankin olla haastavaa päättää, mitkä teot pitäisi nähdä tai määritellä väkivallaksi. (Obering & Johansson, 2021, s. 3–5). Nuorten on kuitenkin huomattu kokevan enemmän väkivaltaa kuin vanhempien ikäryhmien (Näsi & Koltola, 2021). Lapsiuhritutkimuksen (2013) mukaan lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia tarkasteltaessa on havaittu, että valtaosassa tapauksia tekijänä on ollut uhrin kanssa samaan ikäluokkaan kuuluva henkilö. Nuoristutkimusseuran tutkimuksissa jopa 82 % transnuorista kertoi kokeneensa koulussa kaltoinkohtelua, syrjintää tai kiusaamista (Alanko, 2014).

Koulussa kohdattua kiusaamista Salmivalli (1999, s. 38) kutsuu erityisen traumaattiseksi siksi, että kiusaaminen on jatkuvaa ja systemaattista aggressiota ja tapahtuu lapselle tärkeässä vertaisryhmässä. Samoin on varmasti myös

kouluväkivallan kokemisen kanssa, oli väkivallan teko sitten yksittäinen tai toistuvasti tapahtuva. Näre ja Ronkainen (2008, s. 18) kuvailevat, kuinka väkivallan kokemukset vahingoittavat tyttöjen ja poikien suhdetta itseensä, toisiinsa, läheisiinsä ja koko yhteiskuntaan: laajemmassa mittakaavassa, häirintä ja väkivalta jättävät arvet myös sukupuolten välisiin suhteisiin ja valta-asetelmiin.

Kouluväkivaltatutkimuksissa on saatu tuloksia siitä, että pojat näyttäisivät olevan tyttöjä useammin väkivallan käyttäjiä ja uhreja, sekä että pojat käyttävät tyttöjä enemmän fyysistä väkivaltaa (Sunnari, 2013, s. 16). Keskinen (2003, s. 243–244) mukaan väkivaltatutkimuksen näkökulmasta ei kuitenkaan riitä, että toteamme sekä miesten että naisten kokevan väkivaltaa, vaikka asia näin yleisellä tasolla olisikin. Tallavaara (2003, s. 24) toteaa myös, kuinka suomalaisessa kouluväkivaltatutkimuksessa sukupuoli saattaa esiintyä lähinnä vain luokittelukategoriana, esimerkiksi valtasuhteiden jäädessä vähäiselle huomiolle.

Saarikosken (2001, s. 221) mukaan koulukiusaamisen sosiometrinen tutkimus, jossa kuvataan oppilaiden ominaisuuksia tai asemaa, jättää huomiotta sen, mitkä asiat synnyttävät ja ylläpitävät kiusaamista – kiusaamista ei tällä tavoin ymmärretä kouluyhteisön tai koulukulttuurin ongelmana, vaan se nähdään oppilaiden ongelmana. Aaltosen (2003, s. 130) mukaan näyttäisi siltä, että koulu kontekstina ennemminkin hämärtää kuin tuo esiin erilaisten oppilaiden välisten konfliktien sukupuoliulottuvuutta. Huomiota ei juuri ole kiinnitetty siihen, ylläpitääkö koulu väkivaltaista käyttäytymistä tai miten sukupuoleen liittyvät tekijät vaikuttavat kouluväkivaltaan (Sunnari, 2003, s. 17).

2.3 Väkivallan ja kiusaamisen ero

Väkivaltaa on kaikki toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään kohdistuva alistava ja pakottava toiminta – myös sellainen, joka ei ole fyysistä eikä suoraa tai avointa (Jokinen, 2000, s. 14). Esimerkiksi WHO:n määritelmä, jossa väkivalta käsitetään fyysisen voiman tahallisen käytön lisäksi myös vallan tai kontrollin käytöksi tai niillä uhkaamiseksi, haluaa laajentaa väkivaltaisen teon luonnetta koskemaan myös valtasuhteesta johtuvia pelotteluja ja uhkailuja (Bildjuschkin ym. 2020, s. 5). Väkivallalla pyritään hallitsemaan, kontrolloimaan ja hyväksikäyttämään toista ihmistä tai ihmisryhmää (Jokinen, 2000, s. 14). Väkivalta jaotellaan tyypillisesti

keinon perusteella joko fyysiseksi tai ruumiilliseksi, emotionaaliseksi tai henkiseksi, seksuaaliseksi, hengelliseksi tai taloudelliseksi (Ronkainen 2017, s. 22).

Kiusaaminen ilmiönä on erityisesti kouluissa esiintyvä sosiaalinen ongelma, jota ei aina nimetä väkivallaksi, vaikka se saatetaankin siihen jollain tapaa liittää (Ronkainen, 2017, s. 24). Kiusaamista ollaan perinteisesti Olweuksen (1992, 14) mukaan määritelty siten, että yksilö joutuu kiusatuksi silloin, kun hän toistuvasti ja pidempään altistuu joko yhden tai useammin henkilön negatiivisille teoille, joissa joku tahallisesti tuottaa tai yrittää tuottaa vammoja tai epämiellyttävän olon teon kohteelle. Tallavaara (2003, s. 23) tosin kritisoi Olweuksen käsitystä siitä, että kiusaaminen voisi määritelmän mukaan olla myös toistuvaa väkivallatonta negatiivista toimintaa, ja määrittelee itse kiusaamisen sen sijaan ennemmin toistuvaksi väkivallaksi. Salmivalli (1999, s. 30) määrittelee kiusaamisen olevan systemaattista yhden ja saman yksilön toistuvaa vahingoittamista. Kiusaaminen voi olla väkivallan tavoin henkistä, fyysistä tai seksuaalista, eikä se ole ympäristöön sidonnaista (Bildjuschkin ym. 2020, s. 3).

Käsitteinä kiusaaminen ja väkivalta ovatkin tutkimuksen tekemisen kannalta ongelmallisia, koska niitä molempia käytetään kuvailemaan samankaltaista ilmiötä tutkimuksissa. Tallavaara (2003, s. 23) kuitenkin mieltää väkivallan käsitteen olevan kiusaamisen käsitettä laajempi, sillä kiusaamisen määritelmä sisältää väkivallan toistuvuuden. Toisaalta arkikielessä väkivallan käsitteellä saatetaan viitata tavallisesti erityisesti aggression äärimuotoihin, kun kiusaamisella voidaan taas tarkoittaa monenlaista kiusantekoa (Salmivalli, 1999, s. 30). Myös Bildjuschkin ym. (2020, s. 3) huomauttavat, että teosta puhuminen kiusaamisena voi johtaa sen vakavuuden aliarvioimiseen. Tallavaarakin (2003, s. 23) pohtii kiusaamisen sanana voitavan yhdistää sanaan ”kiusoittelemine”, mikä voi tehdä termistä ongelmaa vähättelevän. Se, millä käsitteillä puhumme asioista ja miten käytämme kieltä, on suuri vaikutus ihmisten tietoisuuteen ja asenteisiin (Husso, 2022).

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuksessa halusin selvittää systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla, minkälaisena sukupuolistunut väkivalta nähdään suomalaisessa peruskoulussa. Sukupuoleen liittyvien tekijöiden yhteys kouluväkivaltaan on jäänyt tutkimuksessa vähäiselle huomiolle (Sunnari, 2013, s. 17), joten halusin keskittyä omassa tutkimuksessani juuri siihen. Vaikka nuorten kokema väkivalta on yleistä, se jää silti usein havaitsematta (Husso, 2022). Jotta sukupuolistunutta väkivaltaa voidaan jatkossa yhä paremmin tutkia, ja saadun tutkimustiedon valossa lisätä tietoisuutta ja mahdollisuuksia puuttua oppilaiden kokemaan ja tekemään väkivaltaan, on tärkeä kartoittaa jo tehtyä tutkimusta systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa siitä, miten sukupuolistunutta väkivaltaa on tutkittu, ja miten tutkimuksissa on huomattu sukupuolistuneen väkivallan ilmenevän peruskoulun kontekstissa. Tarkoituksena on saada selville, mitä sukupuolistuneen väkivallan ilmenemisestä tiedetään kouluissa oppilaiden välillä, ja minkälaista tutkimusta aiheesta vielä tarvitaan. Tutkimuskysymyksenä on: Mitä sukupuolistuneella väkivallalla tarkoitetaan ja miten se ilmenee suomalaisessa peruskoulussa?

3.2 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Toteutin tutkimukseni systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, joka on yksi kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä kuvailevan kirjallisuuskatsauksen sekä meta-analyysin lisäksi (Salminen, 2011, s. 4). Tarkoitukseni oli kirjallisuuskatsauksen avulla kerätä tietoa siitä, millaista tutkimusta oppilaiden välillä tapahtuvasta sukupuolistuneesta väkivallasta peruskouluissa on tehty, ja miten tutkimuksissa on todettu sukupuolistuneen väkivallan ilmenevän peruskouluissa. Petticrewin ja Robertsin (2006, s. 10) mukaan systemaattinen

kirjallisuuskatsaus on erityisen hyvä menetelmä silloin, kun tarkoituksena on käydä läpi kaikki tiettyyn aiheeseen liittyvät tutkimustulokset, eikä varmuutta vastauksesta tutkimusongelmaan vielä ole.

Petticrew (2001) kuvailee systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena olevan löytää vastaus joihinkin spesifeihin kysymyksiin, vähentää vääristymiä tutkimuksien valinnoissa ja mukaan sisällyttämisissä, arvioida tutkimuksien laatua ja tiivistää niiden sisältöä objektiivisesti. Baumeister ja Leary (1997, s. 312) ovat puolestaan erottaneen systemaattiselle kirjallisuuskatsaukselle viisi päätavoitetta, joita ovat teorian luominen, teorian kehittäminen, jo tiedetyn tiedon arviointi, ongelmien identifiointi ja paljastaminen tai kuvaus tietyn aiheen teorian tai tutkimuksen historiallisesta kehityksestä. Salminen (2011, s. 9) mainitsee myös hypoteesien testaamisen olevan mahdollista systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla.

Kirjallisuuskatsaus on siis metodi ja tutkimustekniikka, jonka avulla kootaan jo tehtyjen tutkimuksien tuloksia yhteen (Salminen, 2011, s. 4). Yksittäiset tutkimukset saattavat sisältää vääristymiä, ja niiden tulokset saattavat olla keskenään ristiriidassa (Bettany-Saltikov, 2012, s. 6), eikä niiden perusteella välttämättä näin ole helppoa saada oikeanlaista kokonaiskuvaa jostakin aiheesta. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan integroida valittujen tutkimuksien tulokset vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin, saada tietoa jo olemassaolevasta tutkimuksesta sekä siitä, millaista tutkimus on sisällöllisesti ja menetelmällisesti (Harden & Thomas, 2010). Kirjallisuuskatsauksen avulla saatuja tuloksia voidaan käyttää myös pohjana uusille tutkimuksille (Salminen, 2011, s. 4).

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessi alkaa aihepiirin rajauksella (Metsämuuronen, 2005, s. 37). Seuraava vaihe on tutkimuksien etsintä ja seulonta (Harden & Thomas, 2010), jolloin on myös päätettävä valikoituvien alkuperäistutkimuksien hyväksymis- ja poissulkukriteerit (Metsämuuronen, 2005, s. 37). Tämän vaiheen jälkeen tutkimuksista kerätään tieto, joka lopuksi analysoidaan eli tehdään synteesi (Harden & Thomas, 2010).

On hyvä kuitenkin huomioida, että vaikka katsaus olisikin tehty systemaattisesti, se ei kuitenkaan ole tae sen tasosta tai laadusta (Johansson, 2007, s. 7). Pudas-Tähkän (2007, s. 46) mukaan systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa pyritään tutkimuksen toistettavuuteen sekä

virheettömyyteen, ja Metsämuuronen (2006, s. 37) korostaa prosessin suunnittelun ja kuvauksen tärkeyttä. Tämän takia tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt mahdollisimman tarkasti kuvaamaan omaa tutkimusprosessiani, sekä arvioimaan lopussa objektiivisesti saatujen tulosten luotettavuutta.

3.3 Tutkimusaineisto ja valintakriteerit

Tässä kirjallisuuskatsauksessa on noudatettu Finkin mallin (2005, s. 3–5, 54) mukaista jaottelua tekoprosessissa, jonka mukaan analyysin vaiheet ovat seuraavat:

1. Tutkimuskysymyksien valinta
2. Tiedon lähteiden valinta
3. Hakutermien valinta
4. Käytännön seulojen asettaminen (esimerkiksi kieli tai julkaisuvuosi)
5. Metodologisen seulan asettaminen (esimerkiksi tutkimuksen otos, tiedonkeruu)
6. Katsauksen tekeminen
7. Synteesin tekeminen tuloksista

Tutkimuskysymyksien valinnan jälkeen aloin kerätä tietoa kolmesta eri tietokannasta, joita olivat Education Collection (ProQuest), Education Research Complete (EBSCO) sekä Tampereen yliopiston Andor. Pohtiessani alustavasti hakulausekkeita huomasin, ettei minun kannata käyttää tiedonhaussa sukupuolistuneen väkivallan (gender violence/gendering violence/gender based violence) käsitettä, sillä sen avulla en juuri löytänyt tarkoituksenmukaisia tutkimuksia kirjallisuuskatsaukseeni. Sen sijaan päähakulausekkeekseni valikoitui "school* AND gender* AND (bullying* OR violence OR harassment) AND Finland". ProQuest-tietokannassa kykeni erikseen rajaamaan sijainnin koskemaan tiettyä maata, joten siellä Suomeen sijoittuneen tutkimuksen pystyi erottelamaan kansainvälisestä tutkimuksesta ilman viimeisintä Finland-hakusanaa. Lisäksi tein tiedonhaun vielä erikseen koskemaan sukupuolivähemmistöjä käyttämällä hakulausekkeena seuraavaa: "(gender minority" or transgender) AND school* AND (bullying or violence or harassment)".

Ainoastaan Andorissa täytyi tässä kohtaa rajata tutkimukset koskemaan juuri suomalaista tutkimusta, sillä kahdessa muussa tietokannassa tulokset olivat varsin suppeat. Olen eritellyt käyttämäni tietokannat ja hakulausekkeet taulukkoon 1.

TAULUKKO 1. Käytetyt tietokannat ja hakulausekkeet

Tietokanta	Käytetyt hakulausekkeet
Education Collection (ProQuest)	<p>“school* AND gender* AND (bullying* OR violence OR harassment)”</p> <p>“(“gender minority” or transgender) AND school* AND (bullying or violence or harassment)”</p>
Education Research Complete (EBSCO)	<p>“school* AND gender* AND (bullying* OR violence OR harassment) AND Finland”</p> <p>“(“gender minority” or transgender) AND school* AND (bullying or violence or harassment)”</p>
Tampereen yliopiston Andor	<p>“school* AND gender* AND (bullying* OR violence OR harassment) AND Finland”</p> <p>“(“gender minority” or transgender) AND school* AND (bullying or violence or harassment) AND Finland”</p>

Tässä tutkimuksessa sisäänottokriteereitä olivat tutkimuskysymykseen vastaamisen ja sijainnin lisäksi tutkimusartikkelin englanninkielisyys, sijoittuminen vuosien 2000–2022 väliin, julkaiseminen tieteellisessä lehdessä sekä tutkimusartikkeleille suoritettu vertaisarviointi. Systemaattisen tiedonhaun toteutin tietokanta kerrallaan, käyttäen hakusanojen yhdistämiseen tietokantojen AND- ja OR-komentoja. Katkaisin myös varmuuden vuoksi hakusanoja käyttämällä *-merkkiä. Tiedonhaun suoritin helmikuussa 2022. Tiedonhakuaiheessa kirjoitin Excel-tilukkaan hakupäiväkirjaa, josta pystyin jälkeenpäin varmistamaan, mistä tietokannoista, millä hakusanoilla ja millaisin tuloksien olin tehnyt tiedonhakuja.

Haun ensimmäisessä vaiheessa hain kolmesta eri tietokannasta tuloksia hakulausekkeeni avulla. Tulokset kävin läpi silmäillen, ja valitsin tässä vaiheessa mukaan ne artikkelit, jotka ensisilmäyksellä vaikuttivat vastaavan tutkimuskysymykseeni. Aloitin haun Education Collection -tietokannasta, josta rajauksien jälkeen hakutuloksena oli 54 tutkimusartikkelia. Näistä hakutuloksista otin mukaan seitsemän (7) artikkelia. Education Research Complete -tietokannasta rajauksien jälkeen hakutuloksena oli 24 tutkimusartikkelia, josta valikoitui tässä vaiheessa neljä (4) tutkimusta mukaan. Tampereen yliopiston Andorissa tehty haku tuotti yllä mainittujen rajauksien jälkeen 9713 tulosta, mutta rajattuani hakulausekkeen koskemaan vain "aihetta" kaikkien kenttien sijaan, hakutulos supistui 27 tulokseen, josta valitsin kaksi (2) uutta artikkelia mukaan. Sukupuolivähemmistöihin kohdennettu haku tuotti Education Research Complete -tietokannasta yhden (1) tuloksen, Education Collection -tietokannasta kaksi (2) tulosta ja Tampereen yliopiston Andorista yhdeksän (9) tulosta. Vain Andorista valikoitui tässä vaiheessa yksi (1) tutkimus mukaan aineistoon. Tässä vaiheessa artikkeleita oli siis yhteensä 14.

Valitsemistani tietokannoista Tampereen yliopiston Andor oli laajin, ja lopussa varmistinkin, olisivatko kaikki valitsemani tutkimusartikkelit löytyneet pelkästään sieltä. Näin tosiaan oli, mutta koen, että tietokannan laajuuden vuoksi kahden muunkin tietokannan käyttö oli tarkoituksenmukaista, sillä Andorissa oli ajankäytön rajallisuuden vuoksi käytettävä hakusuodatinta ja haettava hakulausekkeen sanoja vain artikkelien aiheista.

Haun toisessa vaiheessa kävin valikoimani artikkelit vielä tarkemmin läpi tutkiakseni, vastaavatko ne kaikki varmasti tutkimuskysymyksiin myös sisällöltään. Toisessa vaiheessa luin artikkelit huolellisemmin läpi, ja silloin niistä karsiutui pois vielä viisi (5). Yksi artikkeli jäi pois, koska se oli kirjallisuuskatsaus, ja muissa tapauksissa tarkempi perehtyminen osoitti, ettei tutkimus vastannutkaan omaan tutkimuskysymykseeni: sukupuolistunutta väkivaltaa ei esimerkiksi oltukaan tutkittu juuri peruskoulun kontekstissa. Tässä vaiheessa tutkimusartikkeleja oli siis jäljellä yhdeksän (9). Analysoidessani tutkimuksia karsin vielä yhden (1) artikkelin pois, sillä siinä sukupuolistunutta väkivaltaa ei tutkittu oppilaiden välillä ilmenevänä. Lopulliseksi aineistoksi jäi siis kahdeksan (8) artikkelia. Valitut artikkelit, niiden aineiston hankintatapa ja tutkimukseen osallistuneiden lukumäärä on kerätty taulukkoon 2.

TAULUKKO 2. Tutkimukseen valitut artikkelit

Kirjoittaja(t) ja vuosi	Tutkimuksen nimi	Aineiston hankintatapa	Tutkimukseen osallistuneet
1. Berg, P. & Kokkonen, M. (2021)	Heteronormativity meets queering in physical education: the views of PE teachers and LGBTIQ+ students	Haastattelu	10 opettajaa ja 10 LGBTQI+ -oppilasta
2. Haataja, A., Sainio, M., Turtonen, M. & Salmivalli, C. (2016)	Implementing the KiVa antibullying program: recognition of stable victims	Kyselylomake oppilaille ja kouluhenkilökunnan täyttämät seulontalomakkeet	348 oppilasta
3. Huuki T., Manninen S. & Sunnari V. (2010)	Humour as a resource and strategy for boys to gain status in the informal field of school	Haastattelu Havainnointi	Neljä koululuokkaa
4. Isaacs, J., Voeten, M. & Salmivalli, C. (2013)	Gender-specific or Common Classroom Norms? Examining the Contextual Moderators of the Risk for Victimization.	Kyselylomake oppilaille	1220 oppilasta
5. Kurki-Kangas, L., Marttunen, M., Fröjd, S. & Kaltiala-Heino, R. (2019)	Sexual Orientation and Bullying Involvement in Adolescence: The Role of Gender, Age, and Mental Health.	THL:n kouluterveyskyselylomake	50404 oppilasta yläasteelta
6. Manninen, S. (2013).	Masculinity and respect in flux: Olli's story.	Haastattelut	1 oppilas
7. Manninen, S. Huuki, T. & Sunnari, V. (2011.)	Earn Yo' Respect! Respect in the Status Struggle of Finnish School Boys.	Haastattelut Havainnointi	60 oppilasta + 1 yksittäinen oppilas

8. Salmivalli, C. & Voeten, M. (2004)	Connections between attitudes, group norms, and behaviour in bullying situations.	Kyselylomake	1220 oppilasta
---------------------------------------	---	--------------	----------------

3.4 Aineiston kuvaus

Kaikki tutkimukseen valikoituneet yhdeksän vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia olivat toteutettu Suomessa vuosien 2004 ja 2021 välillä ja niissä tutkittiin pääasiassa peruskouluikäisiä oppilaita. Tutkimuksiin vastanneiden ikä vaihteli 7-vuotiaasta 19-vuotiaaseen asti. Kahdessa tutkimuksessa aineistosta siis löytyi myös peruskouluiän ylittäneitä oppilaita, mutta jätin peruskouluiän ylittäneiden oppilaiden tulokset parhaani mukaan huomiotta aineistoa analysoidessani. Toisessa tutkimuksessa tämä oli helppoa, sillä tulokset olivat jaettu kahtia valmiiksi siten, että eri kappaleissa puhuttiin eri ikäryhmän tuloksista. Toisessa tutkimuksessa vain pieni osa, kahdeksan oppilasta, tutkimukseen osallistuneiden lukumäärän ollessa 61, oli syvähaastateltu peruskouluiän jälkeen, ja mielestäni se ei ollut este tutkimuksen sisällyttämiseksi kirjallisuuskatsaukseeni.

Tutkimuksiin oli osallistunut vaihteleva määrä oppilaita: yhdessä tutkimuksessa oli käytetty aineistona vain yhtä tiettyä oppilasta, mutta toisissa tutkimuksissa otokset näyttäytyivät toisaalta melko suurina. Esimerkiksi tutkimuksessa, jossa käytettiin kouluterveyskyselyä lähteenä, otos oli 50 404 oppilasta. Kolme tutkimusta oli pitkittäistutkimuksia.

Aineistossa korostui aineistonkeruutapana haastattelu ja kyselylomakkeen käyttö. Niin ikään haastattelua kuin kyselylomaketta oli käytetty aineistonkeruumenetelmänä neljässä eri tutkimuksessa. Lisäksi havainnointia oli käytetty kahdessa tutkimuksessa haastattelua tukevana aineistonkeruumenetelmänä, ja yhdessä tutkimuksessa taas oli käytetty kyselylomakkeen lisäksi opettajien oppilaista valmiiksi täyttämää seulontalomaketta osana tutkimuksen analysoitavaa aineistoa.

3.5 Sisällönanalyysi

Aineiston valikoimisen jälkeen analysoin tutkimukseeni valikoituneet artikkelit sisällönanalyysin avulla. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan

systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa voidaan käyttää apuna aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Vaikka omassa tutkimuksessani artikkeleita oli suhteellisen vähän, auttoi sisällönanalyysi siitä huolimatta tiedon kokoamisessa.

Artikkelien huolellisen läpilukemisen jälkeen kokosin tutkimuskysymyksiini vastaavat alkuperäisilmaisut, muutin ne pelkistetyiksi ilmauksiksi, jonka jälkeen luokittelin ne alaluokiksi. Sisällönanalyysin ollessa apuväline, eikä aineiston analyysin väline, riittää useimmiten pelkkien alaluokkien luokittelu (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Sisällönanalyysin avulla loin tuloksissa esitellyt kolme sukupuolistuneen väkivallan ilmenemisen kategoriaa. Taulukossa 3. esitän esimerkinomaisesti yhden kategorian, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokeman väkivallan, muodostumisen sisällönanalyysin avulla.

TAULUKKO 3. Esimerkki alaluokan muodostamisesta

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
“--four PE teachers (teachers 3, 5, and 6, men, teacher 7, woman) mentioned specific discriminatory practices, such as exclusion, name calling and laughing, directed at LGBTQI+ students by heterosexual peers.”	Ulossulkeminen, nimittely ja nauraminen	Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokema väkivalta
“The LGBTQI+ students’ narratives of discrimination experiences in PE varied from no experience of discrimination to experiences of social exclusion and being kicked, hit, and spat on by other students.”	Potkituksi ja hakatuksi tuleminen, päälle sylkeminen	
“Some accounts described long-term bullying in primary and/or secondary school.”	Aiempi pitkäaikainen kiusaaminen	

<p>“Half of the interviewed students had witnessed discrimination in the field of PE, manifested especially in homophobic name calling.”</p>	<p>Homofobisen nimittelyn todistaminen</p>	
<p>“However, in general all ‘minorities’ were seen as discriminated against, according to their habitus: ‘all but those who fit the binary sex/gender system and are heterosexual and white’ (Student 2).”</p>	<p>Syrjintä habituksen vuoksi</p>	
<p>“In girls, those not attracted to anyone and those uncertain, and among boys, those not attracted to anyone reported less subjection to bullying than the heterosexually attracted youth (5)”</p>	<p>Vähemmän kiusaamista jos tyttönä ei viehätty kenestäkään tai on epävarma, poikana jos ei viehätty kenestäkään</p>	
<p>“In both sexes in the comprehensive school sample, subjection to bullying was more common among those reporting same-sex attraction and both-sex attraction than among those reporting opposite-sex attraction. (5)”</p>	<p>Enemmän kiusaamista samasta tai molemmista sukupuolista viehättyvillä kuin heteroseksuaaleilla nuorilla</p>	

4 TULOKSET

Tässä osiossa vastaan tutkimuskysymyksiini aineistosta nousseiden tulosten pohjalta. Käsittelen ensin sitä, mitä sukupuolistuneella väkivallalla tarkoitetaan tutkimuksessa. Tämän jälkeen erittelen oppilaiden välisen sukupuolistuneen väkivallan ilmenemistä peruskoulun kontekstissa kolmen eri kategorian avulla.

4.1 Sukupuolistunut väkivalta tutkimuksessa

Tehdessäni tätä tutkimusta huomasin, kuinka sukupuolistuneen kouluväkivallan tutkimuksen terminologia on melko jäsentymätöntä, eikä vertaisarvioituissa tieteellisissä tutkimuksissa juurikaan käytetty itse sukupuolistuneen väkivallan käsitettä. Tämän vuoksi jouduin seulomaan artikkeleista teoreettisen viitekehylenei avulla tutkimukset, joissa sukupuolistuneesta väkivallasta puhuttiin jollain muulla termillä. Näitä muita termejä, joita valitsemissani tutkimuksissa käytettiin, olivat syrjintä (discrimination), ikätoverien uhriksi joutuminen (peer victimisation/peer victimization), väkivalta (violence) ja kiusaaminen (bullying). Olen eritellyt tutkimuskohtaisesti käytetyt termit taulukkoon 3.

Käytettyjen käsitteiden lisäksi kiinnitin huomiota siihen, ketkä tutkimuksissa olivat tutkimuksen kohteina. Osassa tutkimuksia niihin oli osallistunut sekä tyttöjä että poikia, mutta osaan oli valikoitu vain poikia. Yhdessä tutkimuksessa (Huuki ym., 2010) tyttöjä haastateltiin liittyen poikien väliseen väkivaltaan, joten he eivät varsinaisesti olleet tutkimuksen kohteena. Yhtäkään pelkästään tyttöjä koskevaa tutkimusta ei valikoiduissa artikkeleissa ollut. Yhdessä tutkimuksessa oli valikoitu otokseksi nimenomaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvia nuoria, mutta heidän sukupuoltaan ei ollut tarkemmin määritelty. Tutkittavien sukupuolen olen eritellyt tutkimuskohtaisesti myös taulukkoon 3.

TAULUKKO 4. Tutkimuksissa käytetyt käsitteet ja tutkittavien sukupuoli

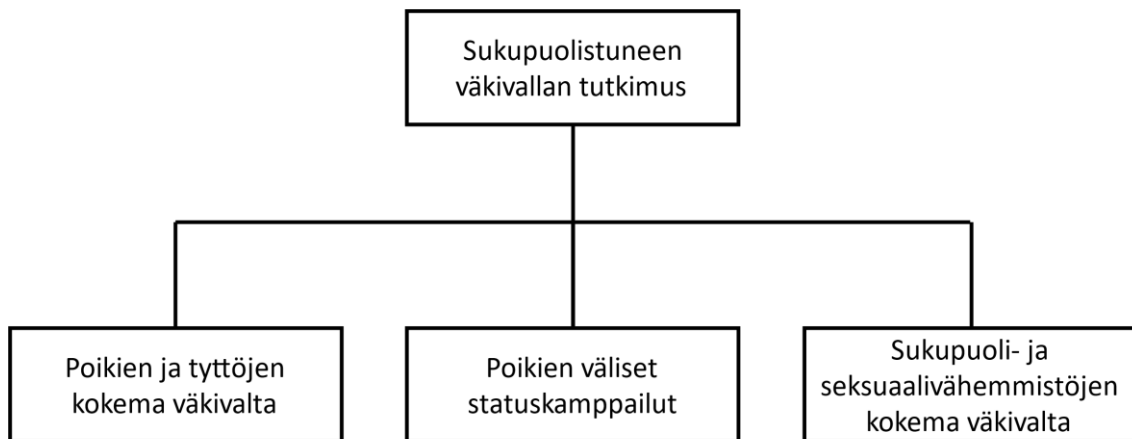
Tutkimus	Mistä puhutaan?	Tutkittavien sukupuoli
1. Heteronormativity meets queering in physical education: the views of PE teachers and LGBTIQ+ students.	syrynnästä (discrimination)	ei määritelty
2. Implementing the KiVa antibullying program: recognition of stable victims.	ikätoverien uhriksi joutumisesta (peer victimisation)	pojat ja tytöt
3. Humour as a resource and strategy for boys to gain status in the informal field of school.	väkivallasta (violence)	pojat
4. Gender-specific or Common Classroom Norms? Examining the Contextual Moderators of the Risk for Victimization.	ikätoverien uhriksi joutumisesta (peer victimization)	pojat ja tytöt
5. Sexual Orientation and Bullying Involvement in Adolescence: The Role of Gender, Age, and Mental Health.	kiusaamisesta (bullying)	pojat ja tytöt
6. Masculinity and respect in flux: Olli's story.	väkivallasta (violence)	yksi poika
7. Earn Yo' Respect! Respect in the Status Struggle of Finnish School Boys.	väkivallasta (violence)	pojat
8. Connections between attitudes, group norms, and behaviour in bullying situations.	kiusaamisesta (bullying)	pojat ja tytöt

Tutkimuksen kohdistuminen joko sukupuolineutraalisti molempiin sukupuoliin tai pelkästään poikiin ei ole yllättävä tulos. Tallavaaran (2003, s. 24) mukaan suomalainen kouluväkivaltatutkimus on nimittäin pyrkinytkin olemaan sukupuolineutraalia, mutta painottunut sen varjossa juuri poikien tutkimiseen. Sukupuolineutraaliuden ongelmallisuus on kuitenkin mielestäni jo nykyään teoriassa ymmärretty, mutta ajatus tasa-arvon toteutumisesta sukupuolisokeuden avulla voi elää vielä koulujen käytännöissä. Esimerkiksi Bergin ja Kokkosen (2021) tutkimuksessa osa liikunnanopettajista koki, ettei oppilaiden sukupuoleen tai seksuaalisuuteen ole tarvetta kiinnittää huomiota, ja että eroa heteroseksuaalisen enemmistön ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistön välillä pitää vain suvaita. Sukupuolineutraaliuden tiedetään kuitenkin häivyttävän

eri sukupuolten kohtaamat erilaiset ongelmat, jonka takia puuttuminen väkivaltaan ja ongelmien syihin jää vajavaiseksi (Nousiainen & Pentikäinen, 2017, s. 66).

4.2 Sukupuolistuneen väkivallan ilmeneminen

Tähän kirjallisuuskatsaukseen valikoituneet tutkimukset pystyivät mielestäni jakamaan kolmeen kategoriaan sen perusteella, millä tavoin sukupuolistunutta väkivaltaa niissä käsiteltiin. Ensinnäkin osa tutkimusta käsitteli ilmiötä siten, että sukupuolta käytettiin tutkimuksissa luokittelevana muuttujana, ja saatuja tuloksia esimerkiksi kiusaamisen uhriksi joutumisesta, verrattiin tyttöjen ja poikien kesken (esim. Haataja ym., 2016). Toisessa kategoriassa sukupuolistunut väkivalta tunnistettiin ilmiönä, ja keskityttiin poikien käyttämään väkivaltaan, joka nähtiin esimerkiksi maskuliinisuuden rakentamisen välineenä (esim. Manninen, 2013). Kolmannessa kategoriassa tutkimukset keskittyivät sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokemaan ja käyttämään väkivaltaan (esim. Kurki-Kangas ym., 2019). Kategoriat on havainnollistettu kuviossa 1.

KUVIO 1. Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksen kategoriat

Seuraavaksi vastaan tutkimuskysymykseni toiseen osaan, eli miten sukupuolistunut väkivalta ilmenee peruskouluissa oppilaiden välillä, luokittelemalla väkivallan ilmenemismuodot näiden kolmen tutkimuksista nousseiden kategorioiden avulla.

4.2.1 Poikien ja tyttöjen kokema kouluväkivalta

Yksi tapa tutkia sukupuolistunutta väkivaltaa on tarkastella, miten sukupuoli vaikuttaa kouluväkivallan tekemiseen tai kokemiseen. Kaiken kaikkiaan tutkimuksissa oli enemmän kiinnitetty huomiota poikien tekemään ja kokemaan väkivaltaan. Tämä on yksi syy sille, miksi pojat esiintyivät useimmin väkivallan tekijöinä ja kokijoina, mutta toisaalta, myös niissä tutkimuksissa, jossa oli tutkittu tasapuolisesti molempia sukupuolia, poikien havaittiin joutuvan useammin kouluväkivallan uhreiksi kuin tyttöjen (esim. Haataja ym., 2016).

Voidaan kuitenkin pohtia, kuinka paljon väkivallan kulttuuriset merkitykset ovat yhteydessä siihen, että juuri pojat nähdään väkivallan tekijöinä tai kokijoina. Ronkainen (2017, s. 20) kuvaa, kuinka väkivallalle kulttuurisesti antamamme merkitykset eivät sovi yhteen feminiinisyyden ja naiseuden ulottuvuuksien, kuten hoivan ja empatian, kanssa, mutta sen sijaan maskuliinisuuteen liitettyjen piirteiden, kuten esimerkiksi vallan, voiman ja ulospäin suuntautuneen aktiivisuuden kanssa se ei ole ristiriidassa. Yhdessä analysoiduissa tutkimuksissa todettiin, että väkivallan kohteeksi joutuneet miespuoliset uhrin tunnistettiin naispuolisia helpommin väkivallan uhreiksi (Haataja ym., 2016, s. 605).

Isaacsin ym. (2013, s. 570) mukaan se, mikä oli normatiivista poikien keskuudessa, vaikutti koko luokkaan: eli jos poikien kesken tapahtui paljon kiusaamista, sitä esiintyi yleisesti enemmän myös koko luokassa. Pojat vaikuttavatkin osallistuvan tyttöjä enemmän kiusaamismyönteiseen käyttäytymiseen, kun tytöt taas poikia useammin puolustivat väkivallan uhria tai vetäytyivät tilanteesta (Salmivalli & Voeten, 2004, s. 253). Onkin huomattu, että poikien ja tyttöjen tekemä väkivalta näyttää muille nuorille eri tavoin: tyttöjen väkivaltaa pidetään helposti naurettavana läpsimisenä, ja väkivaltainen tyttö saatetaan nähdä omituisena tai syrjäytyneenä, kun taas pojille väkivalta on sallittua – ja joskus jopa odotettua (Honkatukia ym., 2014). Poikien osallistuminen väkivaltaan on siis jossain määrin normatiivisten odotusten täyttämistä.

Kun Isaacs ym. (2013) tutkivat kiusatuksi tulemisen ja syrjityksi joutumisen yhteyttä, jota he mittasivat pyytämällä lapsia kirjoittamaan ylös niiden lasten nimet, joista pitivät vähiten, poikien keskuudessa ei huomattu näillä kahdella

olevan merkitsevää vaikutusta toisiinsa. Sen sijaan tutkimuksessa huomattiin, että jos tyttöjen kesken luokassa vallitsee kiusaamismyönteinen asenne ja kiusaaminen on yleistä, on todennäköistä joutua sekä kiusatuksi että syrjityksi. Isaacs ym. (2013, s. 570) arvelivat, että syrjittyjä, ulkopuolisiksi katsottuja, tyttöjä voitaisiin tyttöjen keskuudessa ikään kuin käyttää loppuryhmän koheesion tukemiseen. Toisaalta Honkatukian (2017, s. 329) mukaan tyttöjen täytyy osoittaa käyttävänsä väkivaltaa erityisen hyvin tai taitavasti saadakseen sen kautta arvostusta. Voi siis olla, että ulkopuoliseksi jääneet tytöt ovat toisille tytöille jollain tapaa helpompia kiusaamisen kohteita, jolloin heihin kohdistetulla väkivallalla on muiden nuorten silmissä arvostetumpi vaikutus.

Yhdessä tutkimuksessa todettiin myös väkivaltilanteiden kontekstuaalisten tekijöiden vaikuttavan enemmän tyttöjen käyttäytymiseen kuin poikien (Salmivalli & Voeten, 2004, s. 256). Voi olla, että tyttöjen väkivaltaisuuden taustalle nähdään tarvittavan enemmän syitä ja perusteluja, sillä väkivaltaisuutta ei kulttuurisesti nähdä feminiinisenä ja tytöille luonnollisena tapana toimia. Tyttöillä ei myöskään nähdä olevan samanlaista valtaa kuin pojilla (Huuki 2003, s. 45), joten kulttuurisesti tuotettujen mielikuvien lisäksi tytöt voivat siitakin syystä tarvita enemmän oikeutusta ja perusteluja käyttämälleen väkivallalle vertaissuhteissa.

4.2.2 Poikien välinen statuskamppailu

Osa tutkimuksista keskittyi poikien tekemään ja kokemaan väkivaltaan. Sukupuolistunutta väkivaltaa on myös miesten miehiin, tai poikien poikiin, kohdistama väkivalta, jonka tehtävänä on esimerkiksi todistaa maskuliinista kyvykkyyttä tai jossa kilpaillaan miesten välisestä järjestyksestä (Jokinen, 2000, s. 26). Tutkimuksissa oli nähtävissä feminististä väkivallan tutkimusperinnettä, jossa väkivallan ja sukupuolen nähdään olevan yhteydessä ja kytkeytyvän vallankäyttöön (Niemi ym., 2017, s. 11; Ronkainen, 2017, s. 29).

Yhdessä pitkittäisessä tapaustutkimuksessa todettiin väkivallan olevan tutkitulle pojalle resurssi, jolla rakentaa maskuliinisuutta ja niin sanottua respektiä (Manninen, 2013). Respektin käsite eroaa esimerkiksi suosion käsitteestä siinä, että sillä viitataan juuri väkivallan statusulottuvuuteen ja viittaa kunnioitukseen (Huuki, 2010, s. 73). Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa käytetty valta voi olla

hienovaraista suostuttelua, mutta äärimmillään se voi ilmetä henkisenä tai fyysisenä väkivaltana tai alistavana määräysvaltana (Niemi ym. 2017, s. 13). Tutkimuksessa esiteltiin myös muita maskuliinisuuden ja respektin hankkimisen resursseja, mutta todettiin väkivallan olevan näistä resursseista ongelmallisin (Manninen, 2013, s. 884).

Yhdessä tutkimuksessa kävi ilmi, kuinka statuksen tavoittelussa ei riitä väkivallan kertaluonteinen käyttö, vaan tavoitettua asemaansa täytyy puolustaa ja saatua respectiä uudentaa (Manninen, 2013, s. 884). Kouluissa näyttäytyy arkipäiväisenä se, kuinka sukupuoliuus ja seksuaalisuus rakentuvat osaksi vallan dynamiikkaa, ja kuinka valta kietoutuu oppilaiden välisiin hierarkioihin (Lehtonen, 2003, s. 134). Lehtosen (2003, s. 162) tutkimuksessa kävi ilmi, ettei koulussa tapahtuvalla sukupuolistuneella väkivallalla ole välttämättä tarkoitus loukata yksilöä, vaan taustalla ovat nimenomaan ryhmädynaamiset syyt: kiusaajat saattoivat koulun ulkopuolella esiintyä uhrille ystävällisesti. Kirjallisuuskatsauksen tutkimuksissa ei ollut tutkittu tyttöjen osallisuutta tähän valtataisteluun. Honkatukia (2017, s. 329) on kuitenkin omassa tutkimuksessaan todennut, että myös tytöt voivat hyötyä väkivallasta ja saada siten arvostusta ja kunnioitusta.

Sukupuolistunutta väkivaltaa on myös epäsuora väkivalta. Epäsuora väkivalta on vahingollista käyttäytymistä, kuten sosiaalista manipulaatiota tai juorujen levittelyä, jossa hyökätään väkivallan kohteeseen ikään kuin kierrellen (Sunnari, 2013, s. 16). Tutkimuksissa (Manninen ym., 2011, s. 343; Huuki ym., 2010) todettiin, että väkivalta voi helposti piiloutua vähemmän näkyvään muotoon. Yhdessä tutkimuksessa kirjoitettiin sosiaalisesta leikistä (social play), jossa respectiä jo omaavat oppilaat ylläpitävät väkivallan uhkaa sen sivuvaikutuksena (Manninen ym., 2011, s. 344). Toisessa tutkimuksessa kirjoitettiin huumorista ja siitä, kuinka sen avulla loukataan ja poissuljetaan toisia, ja samalla vahvistetaan yksilön maskuliinista statusta (Huuki ym., 2010, s. 379). Ongelmallista tällaisessa poikien keskinäisessä epäsuorassa väkivallassa on se, että sitä on vaikea tunnistaa väkivallaksi eikä tekijää useinkaan tunnisteta väkivallan tekijäksi (Sunnari, 2013, s. 16). Toisaalta myös nuoret itse saattavat olla melko yksimielisiä siitä, kuinka tietyt väkivallan muodot, kuten juuri poikien keskinäinen väkivalta, voi olla ryhmään kuulumisen ehto ja siten sallittuna pidetty tehtävä (Honkatukia ym., 2006, s. 218).

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuksissa mainittiin hegemonisen maskuliinisuuden ideologia vaikuttamassa nuorten poikien statuksentavoitteluun. Ideologia luo jo kouluikäisille nuorille tarpeen kasvattaa maskuliinisuutta hienovaraisilla väkivallan tavoilla (Manninen ym., 2011, s. 344). Hegemonisella maskuliinisuudella tarkoitetaan yleisesti hyväksytyyn patriarkaaliseen käsitykseen miehisyydestä: länsimaisen miesideaalin odotuksia ovat vallan lisäksi voima, menestys, tunteiden hallinta ja heteroseksuaalisuus (Jokinen, 2000, s. 215–217). Vaikka väkivalta itsessään ei hegemonisen maskuliinisuuden kontekstissa olekaan ideaali, se on silti hyväksyty keino sen saavuttamiseen (Jokinen, 2000, s. 217).

4.2.3 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokema väkivalta

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuksista kaksi kiinnitti huomiota seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemaan väkivaltaan. Toisessa tutkimuksessa kävi ilmi, että kiusatuksi tuleminen on yleisempää niillä oppilailla, jotka joko viehättyvät samasta sukupuolesta tai molemmista sukupuolista kuin heteroseksuaaleilla nuorilla (Kurki-Kangas ym. 2019, s. 10). Tulos ei ole yllättävä, sillä samankaltaisia tuloksia on saatu esimerkiksi Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) Kouluterveyskyselyssä vuonna 2019, jossa todettiin sekä seksuaali- että sukupuolivähemmistöjen kokevan enemmän koulukiusaamista kuin cis-sukupuoliset sekä heteroseksuaaliset nuoret (Jokela ym., 2020).

Homoseksuaalien miesten on todettu kohtaavan kaikkein eniten kiusaamista (Oikeusministeriö, 2021). Yksi syy tähän voi linkittyä juuri käsityksiin hyväksytystä maskuliinisuudesta. Lehtosen (2003, s. 165) mukaan poikien rakentaessa käsitystä maskuliinisuudesta, he käyttävät sen vastapoolina feminiinisyyttä ja homoseksuaalisuutta, ja suuntautuvat näin kielteisesti ja alentuvasti homoseksuaalisuuteen ja miesten feminiinisyyteen. Toisaalta kirjallisuuskatsauksen tutkimuksessa todettiin myös, että tytöt, jotka eivät viehättyneet kenestäkään tai olivat epävarmoja seksuaalisesta suuntautumisestaan, sekä pojat, jotka eivät viehättyneet kenestäkään, raportoivat vähemmän kiusaamista kuin heteroseksuaalisesti suuntautuneet nuoret (Kurki-Kangas ym., 2019, s. 10). Saattaa siis olla, että väkivallan kohteeksi

ei valikoidu yhtä helposti, jos ei selkeästi ilmennä mitään sukupuolta tai seksuaalista suuntausta.

Tutkimuksessa selvisi, että osa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvista nuorista oli kokenut syrjivää, väkivallaksi luokiteltavaa, kohtelua liikuntatuntien aikana (Berg & Kokkonen, 2021). Bergin ja Kokkosen (2021) tutkimuksessa oppilaat ja opettajat kertoivat HLBTIQ-oppilaisiin kohdistuvan poissulkemista, naureskelua, sosiaalista eristämistä ja homofobista nimittelyä – jotkut oppilaista olivat jopa tulleet hakatuiksi, potkituiksi tai heidän päällensä oli syljetty. Toisaalta jotkut oppilaat eivät olleet kokeneet syrjintää (Berg & Kokkonen, 2021).

Vaikka Bergin ja Kokkosen (2021) tutkimuksessa onkin tutkittu syrjinnän ja väkivallan kokemuksia nimenomaan liikuntatunneilla, uskon, että samantapaisia kokemuksia löytyy yleisestikin kouluista. Suuri osa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuitenkin kokee vähemmistöön kuulumisensa vuoksi kielteisiä kommentteja ja käytöstä: Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) tutkimuksessa 44 prosenttia oli havainnut kielteisiä kommentteja tai käytöstä, ja itse niitä oli kokenut vastaajista 22 prosenttia (Oikeusministeriö, 2021). Kirjallisuuskatsauksen tutkimuksessa yksi haastateltava kuvasi, kuinka hänen mielestään kaikki vähemmistöt kokevat syrjintää pelkän habituksensa, ulkoisen olemuksensa, vuoksi (Berg & Kokkonen, 2021).

5 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten sukupuolistunutta väkivaltaa on tutkittu ja miten sen on tutkimuksessa todettu ilmenevän suomalaisen peruskoulun kontekstissa oppilaiden välillä. Pohdin seuraavaksi saatujen keskeisten tutkimustulosten merkitystä. Lopuksi arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä sekä esittelen jatkotutkimusehdotukset.

5.1 Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus

Keskeinen tutkimustulos tekemässäni kirjallisuuskatsauksessa oli se, ettei sukupuolistuneen väkivallan tutkimusta peruskoulun kontekstissa juuri ole tehty Suomessa. Kouluissa tapahtuva väkivalta on totuttu mieltämään kiusaamisena. Husso (2022) kuitenkin huomauttaa, kuinka satuttavien sanojen ja tekojen määrittely kiusaamiseksi vain siksi, että osapuolet ovat nuoria, voi johtaa väkivallan piiloutumiseen ja normalisoitumiseen. Koulukiusaaminen on aihe, josta puhutaan paljon mediassa ja tiedotusvälineissä: väkivallan termiä käytetään, kun teko on erityisen raaka, mutta harvoin väkivaltautisoinnin yhteydessä puhutaan sukupuolen tai seksuaalisuuden kysymyksistä (Lehtonen, 2003).

Kouluväkivallan tutkimus osoittautui terminologialtaan moninaiseksi, mikä vaikeuttaa sukupuolistuneen väkivallan tiedostamista ja havaitsemista koulun kontekstissa. Kuka määrittelee, onko kyse syrjinnästä, uhriksi joutumisesta, kiusaamisesta vai väkivallasta? Husson (2022) mukaan lasten ja nuorten välinen väkivalta määritellään kiusaamiseksi joskus silloinkin, kun rikoslaki määrittelee ne pahoinpitelyksi. Samoin esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen hakatuksi tuleminen määriteltiin Bergin ja Kokkosen (2021) tutkimuksessa syrjinnän käsitteen alle. Kieli on alati muuttuva, ja ymmärryksen lisääntyessä otamme käyttöön uusia käsitteitä, joilla nimeämme ja sanoitamme ilmiöitä saaden ne paremmin näkyviksi (Husso 2022). Miksemme siis lopettaisi

kiusaamisesta puhumisen silloin, kun kyse on väkivallasta? Kiusaaminen nähdään monesti kouluissa oletusarvoisena, kouluarkeen kuuluvana (Aaltonen, 2003), kun taas väkivalta on Ronkaisen (2017, s. 19) mukaan jo terminä niin arvoladattu, että jonkun tapahtuman tai ilmiön nimeäminen väkivallaksi saa sen määrittymään neutraalin sijasta negatiivisena, paheksuttavana, ihmisten koskemattomuutta loukkaavana ja vääränä tekona.

Kirjallisuuskatsauksessa kävi ilmi, että koulujen väkivaltatutkimus on keskittynyt pitkälti tutkimaan joko tyttöjä sekä poikia yhdessä tai keskittynyt pelkästään poikien väliseen väkivaltaan. Ensinnäkin tutkimus, jossa sukupuolen oletetaan olevan dikotomisesti joko mies tai nainen, vääristää sukupuolistuneen väkivallan tutkimusta. Esimerkiksi THL:n Kouluterveyskyselyissä on vasta vuonna 2019 kysytty yläasteikäisiltä vastaajilta sukupuoli siten, että virallisen sukupuolen kysymisen jälkeen vastaaja on saanut itse määritellä koetun sukupuolensa (Jokela ym., 2020). Toisekseen vain poikiin keskittynyt tutkimus on jo valmiiksi sukupuolitettua ja tehty sillä oletuksella, että koulun sisällä tapahtuva valtakamppailu väkivallan keinoin on ilmiönä sellainen, joka ei kosketa merkitsevällä tavalla tyttöjä.

5.2 Sukupuolistuneen väkivallan ilmeneminen koulussa

Aineistosta nousi esille kolme toisistaan erottuvaa kategoriaa, jotka kuvasivat sitä, miten sukupuolistuneen väkivallan ilmenemistä tutkitaan tieteellisessä tutkimuksessa. Nämä kategoriat olivat poikien ja tyttöjen kokema väkivalta, poikien välinen statuskampailu ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokema väkivalta. Seuraavaksi käyn läpi eri tutkimuksien tulokset väkivallan ilmenemisestä näiden kolmen kategorian avulla.

Ensinnäkin sukupuolistunutta väkivaltaa voidaan tarkastella erottelemalla, miten sukupuoli vaikuttaa esimerkiksi väkivallan kohteeksi joutumiseen tai kiusaamiskäyttäytymiseen. Tutkimuksissa kävi ilmi, että pojat ovat tyttöjä useimmin väkivallan tekijöitä ja toisaalta, heidät tunnistetaan tyttöjä useammin myös väkivallan kokijoiksi. Tuloksista herää kysymys, kuinka paljon niissä on kyse siitä, mikä mielletään ja tunnistetaan väkivallaksi. Tutkimuksien mukaan tytöt käyttävät poikia enemmän epäsuoraa väkivaltaa, ja usein juuri epäsuora

kiusaaminen saattaa jäädä huomioitta (Olweus, 1992; Salmivalli, 1999; Lehtonen, 2003, s. 153; Sunnari, 2013, s. 16).

Poikien ja tyttöjen normatiivinen kiusaamiskäyttäytyminen vaikutti tulosten perusteella myös eroavan toisistaan. Ensinnäkin poikien keskinäinen kiusaaminen määritteli myös koko luokan tasolla sitä, kuinka paljon kiusaamista esiintyi. Toisekseen poikien asenteet olivat tyttöjä kiusaamismyönteisiä, ja tytöt poikia useammin joko puolustivat väkivallan kokijaa tai vetäytyivät tilanteesta kokonaan pois. Toisaalta tyttöjen keskinäisessä kiusaamisessa uhrit joutuivat lisäksi myös helpommin syrjityiksi, eli tulivat nimetyksi vähiten pidetyksi henkilöksi luokassa – tätä yhteyttä ei poikien välisessä kiusaamisessa tullut esiin. Tyttöjen kiusaamisen myös todettiin olevan enemmän kontekstista riippuvaa kuin poikien. Jollain tapaa näyttäisi tulosten pohjalta siis siltä, että tyttöjen kiusaaminen saattaisi vaatia enemmän syytä taustalleen: kiusatun henkilön piti olla epäsuosittu tai tilanteen muuten kiusaamiselle otollinen. Tämä voi liittyä kulttuuriseen käsitykseen siitä, kuinka poikien keskinäinen väkivalta nähdään hyväksytympänä ja jopa luonnollisena (Husso 2022).

Toisaalta toinen tapa hahmottaa sukupuolistunutta väkivaltaa kouluissa on tarkastella sitä eräänlaisena poikien välisenä statuskampailuna. Väkivalta nähtiin tutkimuksissa resurssina, jolla rakentaa maskuliinisuutta ja saada ikätovereiltaan niin sanottua respectiä. Valtasuhteiden on nähty feministisessä tutkimuksessa olevan ensiarvoisen tärkeitä kouluväkivallan ymmärtämisen kannalta (Tallavaara, 2003). Väkivallan, sukupuolen rakentumisen ja suosion voidaan kaikkien katsoa kietoutuvan yhteen (Huuki, 2003). Tuloksissa tuli myös ilmi, kuinka poikien täytyy tehdä koko ajan töitä, jotta he saavat pitää saavutetun asemansa.

Poikien välisen väkivallan todettiin voivan olla myös epäsuoraa väkivaltaa, ja piiloutua sosiaalisen leikin tai huumorin kaapuun. Esimerkiksi juuri huumorin avulla oppilaat saattavat samaan aikaan sekä poissulkea toisia, että vahvistaa omaa statustaan. Poikien statuksen tavoittelun taustalla nähtiin olevan vaikuttamassa hegemonisen maskuliinisuuden ilmiö, jonka saavuttamiseen väkivalta nähtiin hyväksyttynä keinona. Jos käsitämme väkivallan kulttuurisesti jonakin poikana olemiseen kuuluvaksi, vaikeuttaa se väkivallan tunnistamista kouluissa. Jos väkivalta ehtii jatkua pitkään, ehkä kerta kerralta vakavoituen, voi puuttuminen ja väkivallan katkaiseminen olla myöhemmin vaikeaa.

Tutkimustulosten perusteella näyttäisi siltä, että statuksen tavoittelu nähdään vahvasti poikien välisenä asiana, eikä tyttöjen väkivaltakäyttäytymistä ole samalla tavalla tutkittu. Osallistuvako tytöt poikien statuskamppailuun vain sivustaseuraajina tai välineinä statuksen saavuttamiseen? Jokisen (2000, s. 27) mukaan naiset voivat harjoittaa miesten väkivallan muotoja silloin, jos naisten väkivalta liittyy maskuliinisiksi miellettyihin toimintatapoihin. Voisivatko tytöt siis kuitenkin saada kouluissa respektiä maskuliinisten keinojen kautta ja osallistua näin statuskamppailuun? Perustuuko koulujen vallanjako oppilaiden välillä vain hegemonisen maskuliinisuuden ideologiaan, josta tytöt voivat jäädä joko ulkopuolelle tai yrittää kamppailla poikien mukana? Pystyvätkö tytöt kilpailemaan keskenään feminiinisyydellä?

Kolmas tapa sukupuolistuneen väkivallan tarkasteluun on kiinnittää huomiota sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokemaan väkivaltaan. Tuloksien mukaan seksuaalivähemmistöt joutuvat heteroseksuaaleja useammin kiusatuksi – joskin se, ettei viehättynyt kenestäkään tai on epävarma suuntautumisestaan, näyttää suojaavan kiusaamiselta. Liikuntatunneilla sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvat oppilaat olivat kokeneet monenlaista väkivaltaista syrjintää, kuten poissulkemista, nimittelyä, naureskelua, eristämistä, hakatuksi ja potkituksi tulemistä sekä päälle sylkemistä.

Tieto sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokemasta väkivallasta on merkittävää, sillä tähän asti tutkimus siitä on ollut vajavaista. Sukupuolta on perinteisesti tilastoitu dikotomisesti vain nais- ja miesvaihtoehtoon, jolloin kiusaaminen ja väkivalta sateenkaarilapsia ja -nuoria kohtaan jäänyt vajavaiseksi. Lisäksi kouluissa on vasta viime aikoina tunnistettu ja tunnustettu esimerkiksi translasten ja -nuorten olevan itsenäinen sosiokulttuurinen ryhmä (Kannisto, 2019).

Toisaalta viimeaikaisen tutkimuksen, esimerkiksi Kouluterveyskyselyyn, perusteella tiedetään, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokema väkivalta on moninkertaista cissukupuolisiin ja heteroseksuaalisiin oppilaisiin verrattuna (Jokela ym., 2020). Tieteellistä vertaisarvioitua tutkimusta aiheesta on kuitenkin tehty Suomessa vähän. Tulos on merkittävä, sillä jos tutkimusta aiheesta ei ole, sitä on vaikea käsitteellistää, tunnistaa ja siihen on vaikea löytää keinoja puuttua. Selvää on kuitenkin, että kouluissa tulisi vahvistaa opettajien ja muiden kasvatustalouden ammattilaisten osaamista seksuaalisesta

suuntautumisesta, sukupuolen moninaisuudesta ja normitietoisesta pedagogiikasta (Pihlajamaa, 2021, s. 147). Sukupuolistuneen väkivallan tunnistaminen vaatii kouluilta sukupuolisensitiivisyyttä sukupuolisokeuden tai sukupuolineutraaliuden sijaan.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa pyritään tutkimuksen toistettavuuteen ja virheettömyyteen, joten tutkimuksen luotettavuuskysymykset ovat erityisen keskeisiä: jos katsaus on tehty huolimattomasti, se myös tuottaa epäluotettavaa tietoa (Pudas-Tähkä, 2007, s. 46). Metsämuurosen (2006, s. 37) mukaan kirjallisuuskatsauksessa on tärkeä suunnitella prosessi ja kuvata se siten, että se on mahdollista toistaa samanlaisena. Jotta toistettavuuden arviointi olisi mahdollista, olenkin pyrkinyt selittämään tutkimusprosessin mahdollisimman tarkasti auki. Virheettömyyteen pyrkiessäni olen suorittanut tiedonhaun systemaattisesti harkituilla hakusanoilla ja -lausekkeilla.

Pudas-Tähkän (2007, s. 46) mukaan systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tulisi olla mukana vähintään kaksi eri tutkijaa, jotta se olisi luotettava. Tässäkin tutkimuksessa luotettavuutta olisi varmasti parantanut se, jos mukaan otettavia artikkeleja olisi ollut arvioimassa työpari. Rajatuista hakulausekkeista huolimatta hakutuloksia Andor-tietokannasta löytyi niin runsaasti, että ne piti rajata vain ”aihetta” koskeviksi. Työpari olisi mahdollistanut läpikäymään vielä suuremman määrän artikkeleja – toisaalta ne vaikuttivat melko pian muuttuvan epärelevanteiksi hakutuloksia selatessani.

Aineistoa valitessani määrittelin hyväksymis- ja poissulkukriteerit, joiden perusteella artikkelit valikoituivat tutkimukseen tai jäivät siitä pois. Luotettavuuden kannalta on oleellista mainita, ettei varsinaista tutkimusta juuri sukupuolistuneen väkivallan käsitteellä löytynyt – useassa tutkimuksessa puhuttiin esimerkiksi kiusaamisesta. Näin ollen, saadakseni kirjallisuuskatsauksen kuitenkin tehtyä, jouduin määrittelemäni teoreettisen viitekehyksen avulla päättelemään, milloin tutkimuksessa kuitenkin käsiteltiin sukupuolistunutta väkivaltaa, vaikka siitä käytettiin jotain muuta termiä.

Esimerkki tällaisen tutkimuksen valinnasta, jossa ei suoraan puhuttu sukupuolistuneesta väkivallasta, vaan käytettiin muita termejä, on Kurki-Kankaan

ym. (2019) tekemä tutkimus seksuaalisesta suuntautumisesta ja kiusaamiseen osallistumisesta. Sukupuolistuneeseen väkivaltaan kuitenkin kuuluu myös seksuaalivähemmistöön kohdistuva syrjintä (Husso, 2022), joten oli mielestäni selvää, että artikkelissa puhutaan myös sukupuolistuneesta väkivallasta. Lisäksi sukupuoli ja seksuaalisuus ovat usein väkivaltatilanteissa risteäviä ja päällekkäisiä ominaisuuksia, vaikka ne käsitteenä eroavatkin toisistaan. Toinen esimerkki siitä, kuinka määrittelin tutkimuksen käsittelevän sukupuolistunutta väkivaltaa, vaikkei siitä suoraan kirjoitettuakaan, oli Bergin ja Kokkosen (2021) tutkimus sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kohdistuvasta syrjinnästä liikuntatunneilla. Tutkimuksessa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistön syrjinnän muodoiksi kuvattiin esimerkiksi potkiminen ja lyöminen, joten mielestäni sääinkin oli selvästi kyse sukupuolistuneesta väkivallasta.

Osittain siksi, ettei Suomesta löytynyt tutkimusta, jossa olisi käsitelty sukupuolistunutta väkivaltaa juuri sillä termillä, tutkimukseen valikoitui mukaan hyvin monenlaisia tieteellisiä tutkimuksia suhteellisen pitkältä aikaväliltä. Näin tuloksiin analysoitui laaja kuva kouluväkivallan tutkimuskentästä, kun kaikki tutkimukset olivat eri lailla ja eri näkökulmista tehtyjä. Tutkimuksien julkaisukieleksi rajasin englannin, jonka uskoisin kattavan Suomessa tehdyn tutkimuksen. Toisaalta täytyy huomioida myös se, että vieraskielisessä aineistossa on aina mahdollista ymmärtää tekstiä väärin, kun sitä kääntää omalle äidinkielelleen.

Aineiston analyysivaiheessa käytin apuna sisällönanalyysia, jonka avulla voidaan Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan arvioida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Luotettavuuden lisäämiseksi tein esimerkkitaulukon yhden alaluokan luomisesta sisällönanalyysin avulla (taulukko 3). Ylipäätään olen tutkimuksesta raportoidessani pyrkinyt havainnollistamaan ja selkeyttämään tutkimukseni kulkua taulukoin ja kuvioin.

Hirsijärven ym. (2018, s. 23) mukaan tutkimuksenteossa on monia huomioonotettavia eettisiä kysymyksiä. Olenkin tämän tutkimuksen jokaisessa vaiheessa pyrkinyt parhaani mukaan noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä, johon Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on laatinut ohjeet yhdessä suomalaisen tiedeyhteisön kanssa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK], 2021). Hyvän tieteellisen käytännön on katettava kaikki tutkimuksen osa-alueet (Kuula, 2011, s. 35). Olen noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä esimerkiksi

tarkastelemalla saamiani tuloksia mahdollisimman objektiivisesti ja pyrkinyt koko tutkimusprosessin ajan rehellisyyteen, huolellisuuteen ja tarkkuuteen. Lisäksi olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimusvaiheet yksityiskohtaisesti ja läpinäkyvästi.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu myös tekijänoikeuksien noudattaminen (Vilka, 2021). Tämän olen toteuttanut merkitsemällä huolellisesti viitteet tekstiin ja huolehtimalla lähdeluettelon asianmukaisuudesta. Vilkan (2021) mukaan sitaattioikeuden mukaan on eettisempää viitata alkuperäiseen tekstiin kuin toisen käden lähteisiin: tämän vuoksi olen aina etsinyt alkuperäisen tekstin käsiini halutessani viitata siihen. Tutkimuksen tulokset olen pyrkinyt esittämään objektiivisesti ja rehellisesti sekä kiinnittänyt huomiota siihen, ettei tutkimuksista tekemäni havainnot vääristy. Valmis tutkimus on lisäksi lähetetty arvioitavaksi plagiointitunnistusjärjestelmä Turnitiin.

5.4 Jatkotutkimusehdotukset

Tekemäni kirjallisuuskatsauksen perusteella näyttäisi siltä, että sukupuolistuneen kouluväkivallan tutkimus on Suomessa ollut tähän asti melko vähäistä. Tutkimuksen tekoa – ja aiheen ymmärtämistä ylipäätään – vaikeuttaa jäsentymätön terminologia. Sukupuolistunut väkivalta vaikuttaisi jäävän piiloon ensinnäkin erilaisten käsitteiden, kuten kiusaamisen ja syrjinnän taakse. Toisekseen kouluväkivallan tutkimus on näyttäytynyt osittain melko sukupuolineutraalina ja pintapuolisena, jolloin kouluväkivallan laajemmat kontekstit ja kulttuuriset taustatekijät jäävät tiedostamatta.

Tämän tutkimuksen pohjalta sukupuolistuneen väkivallan tutkimus tarvitsee kokonaisuudessaan lisää tutkimusta. Sen sijaan, että erittelisimme väkivaltakokemuksia mekaanisesti eri sukupuolten mukaan, olisi tärkeä selvittää, mitä väkivallan taustalla on ja miten koulu yhteisö on vaikuttamassa väkivaltaisen käyttäytymisen syntyyn, esiintyvyyteen ja vaikutuksiin. Tähän asti tehdyissä tutkimuksissa on monesti käytetty aineistoina laajoja kyselytutkimuksia, joissa aihe jää pakollakin melko pintapuoliseksi valmiiden, ennalta määritettyjen vastausvaihtoehtojen vuoksi. Tärkeää olisikin tehdä kuvailevampaa tutkimusta esimerkiksi haastattelun ja havainnoinnin keinoin, jotta sukupuolistunutta väkivaltaa koulu yhteisössä voidaan paremmin ymmärtää.

Jonkin verran tutkimusta on jo tehty poikien keskinäisestä väkivaltakokemuksesta, mutta tytöistä samanlaista tieteellistä tutkimusta on vähän. Lisäksi siihen nähden, että tällä hetkellä yhteiskunnassa sukupuolen moninaisuus on muuttunut yhä laajemmin ymmärretyksi ja sen huomioon ottamisen tärkeyttä koulu yhteisöissäkin korostetaan, on sukupuolivähemmistöjen kokemasta väkivallasta kouluissa melko yllättäväkin puute tieteellisessä tutkimuksessa. Sekä tyttöjen että sukupuolivähemmistöjen kokemasta väkivallasta peruskouluissa olisi mielestäni tärkeää tehdä jatkotutkimusta.

LÄHTEET

- Aaltonen, S. (2003). Kerrottua, kiistettyä ja vaiettua: Nuorten tulkintoja koulun konflikteista ja sukupuolesta. Teoksessa V. Sunnari, J. Kangasvuo, M. Heikkinen & N. Kuorikoski (toim.), *Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna - Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa* (s. 120–132). Oulun yliopisto.
- Alanko, K. (2014). *Mitä kuuluu sateenkaarinoorille Suomessa?* (suom. O. Kaljunen). Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 146, verkkojulkaisuja 72 & Seta-julkaisuja 23. Nuorisotutkimusseura.
- Baumeister, R.F. & Leary, M.R. (1997). Writing Narrative Literature Reviews. *Review of General Psychology*, 1(3), 311–320.
- Bettany-Saltikov, J. (2012). *How to Do a Systematic Literature Review In Nursing: a Step-By-step Guide*. McGraw-Hill Education.
- Berg, P. & Kokkonen, M. (2021). Heteronormativity meets queering in physical education: the views of PE teachers and LGBTIQ+ students. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 1–14.
<https://doi.org/10.1080/17408989.2021.1891213>
- Bildjuschkin K., Ewalds H., Hietämäki, J., Kettunen H., Koivula T., Mäkelä J., Nipuli S., October M., Peltonen J. & ja Siukola R. (2020). Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpaperi 1/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>
- Fink, A. (2005). *Conducting Research Literature Reviews: From the Internet to Paper*. Sage Publications.
- Harden, A. & Thomas, J. (2010). Mixed methods and systematic reviews: Examples and emerging issues. Teoksessa A. Tashakkori & C. Teddlie (toim.), *The Sage Handbook of mixed methods in social & behavioral research* (s. 749–774). Sage.

- Honkatukia, P., Nyqvist, L. & Pösö, T. (2004). Väkipalva koulukodista käsin. Teoksessa M. Jahnukainen, T. Kekoni & T. Pösö (toim.), *Nuoruus ja koulukoti* (s. 151–188). Nuorisotutkimusverkosto.
- Honkatukia, P. (2017). Nuoret ja väkipalva. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkipalva: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (s. 324–338). Vastapaino.
- Nikunen, M. (2005). *Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa*. [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. TREPO Tampereen yliopiston avoin julkaisuarkisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/67472>
- Haataja, A., Sainio, M., Turtonen, M. & Salmivalli, C. (2016). Implementing the KiVa antibullying program: recognition of stable victims. *Educational Psychology*, 36(3), 595–611.
- Husso, M. (2022). Väkipalva, vastuullisuus ja eettisesti kestävä toimijuus kouluissa. Luentonauhoite Tampereen yliopiston Sukupuolistunut väkipalva lasten ja nuorten arjessa -verkkokurssilla.
- Huuki T. (2010). *Koulupoikien statustyö väkipalvan ja välittämisen valokiilassa* (Acta Universitatis Ouluensis, E, Scientiae rerum socialium, 113) [väitöskirja, Oulun yliopisto]. JULTIKA Oulun yliopiston julkaisuarkisto. <http://jultika oulu.fi/Record/isbn978-951-42-6361-3>
- Huuki, T. (2003). Poikien suosion tavoittelu ja väkipalva koulun sosiaalisen kentällä. Teoksessa V. Sunnari, J. Kangasvuo, M. Heikkinen & N. Kuorikoski (toim.), *Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna - Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkipalva kasvatuksessa ja koulutuksessa* (s. 35–52). Oulun yliopisto.
- Huuki T., Manninen S. & Sunnari V. (2010) Humour as a resource and strategy for boys to gain status in the informal field of school. *Gender and Education*, 22(4), 369–383. <https://doi.org/10.1080/09540250903352317>
- Isaacs, J., Voeten, M. & Salmivalli, C. (2013), Gender-specific or Common Classroom Norms? Examining the Contextual Moderators of the Risk for Victimizations. *Social Development*, 22(3), 555–579.
- Johansson, K. (2007). Kirjallisuuskatsaukset – huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa K. Johansson & A. Axelin & M. Stolt & R.-L. Ääri (toim.), *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen* (s. 3–9). Turun Yliopisto.

- Jokela, S., Luopa, P., Hyvärinen, A., Ruuska, T., Martelin, T. & Klementti, R. (2020). *Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019*. Työpaperi 38/2020. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-580-3>
- Jokinen, A. (2000). *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, A. (2017). Maskuliinisuus ja väkivalta. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (s. 36–50). Vastapaino.
- Kannisto, T. (2019). Trans*kinship, children's rights, and the school. *International Journal of Educational Research*. 94, 183–192.
- Keskinen, S. (2010). Sukupuolistunut väkivalta. Teoksessa T. Saresma, L-M. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 243–254). Vastapaino.
- Koskinen, A.L. (2021). Poliisi tutkii: Tampereen yläkoulussa oppilas pahoinpideltiin sairaalaan – moni kuvasi tekoa videolle eikä puuttunut, epäillyt tyttöjä. Yle Uutiset 26.2.2021. Viitattu 6.5.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-11811228>
- Kurki-Kangas, L., Marttunen, M., Fröjd, S. & Kaltiala-Heino, R. (2019). Sexual Orientation and Bullying Involvement in Adolescence: The Role of Gender, Age, and Mental Health. *Journal of school violence*, 18(3), 319–332. <https://doi.org/10.1080/15388220.2018.1488136>
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Lehtonen, J. (2003). *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa: Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset* [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. HELDA Helsingin yliopiston digitaalinen arkisto. <http://hdl.handle.net/10138/13488>
- Lidman, S. (2017). Pilattu nainen. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (s. 177–193). Vastapaino

- Manninen, S. (2013). Masculinity and respect in flux: Olli's story. *Gender and Education*, 25(7), 872–888.
<https://doi.org/10.1080/09540253.2013.858109>
- Manninen, S. Huuki, T. & Sunnari, V. (2011). Earn Yo' Respect! Respect in the Status Struggle of Finnish School Boys. *Men and Masculinities*, 14(3), s. 335–357. <https://doi.org/10.1177/1097184X10369476>
- Metsämuuronen, J. (2006). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteessä*. International Methelp ky.
- Niemi J., Kainulainen H. & Honkatukia, P. (2017). Johdanto. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P.Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (s. 11–18). Vastapaino.
- Nousiainen, K. & Pentikäinen, M. (2017). Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (s. 51–67). Tampere: Vastapaino.
- Näsi, M., & Kolttola, I. A. (2021). *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteina 2020 - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. (Katsauksia; Nro 48/2021). Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Obering, Y. & Johansson, T. (2021). *Violence, victimisation and young people: education and safe learning environments*. Springer
- Oikeusministeriö. (2021) *Tutkimustietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanteesta Suomessa*. Policy Brief 5, Syrjintä Suomessa: Ajankohtaista tietoa syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta. Oikeusministeriö.
- Olweus, D. (1992.) *Kiusaaminen koulussa*. Helsinki: Otava
- Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Haettu 6.5. 2022 osoitteesta
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Petticrew, M., & Roberts, H. (2006). *Systematic Reviews in the Social Sciences: A Practical Guide*. Blackwell.
- Petticrew, Mark (2001). Systematic Reviews from Astronomy to Zoology: Myths and Misconceptions. *British Medical Journal*, 322(7278), 98–101.
<https://doi.org/10.1136/bmj.322.7278.98>

- Pihlajamaa, M. (2021). *Kohti sateenkaariystävällisempää Suomea: Tilannearvio seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa 2021*. Oikeusministeriön julkaisuja 2021:26. Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-939-1>
- Pudas-Tähkä, S. & Axelin, A. (2007). Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajausta, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa K. Johansson & A. Axelin & M. Stolt & R.-L. Ääri (toim.), *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen* (s. 46–57). Digipaino-Turun Yliopisto.
- Ronkainen, S. (2017). Mitä väkivalta on? Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (s. 19–35). Tampere: Vastapaino.
- Saarikoski, H. (2001). *Mistä on huonot tytöt tehty*. Kulttuuriosuuskunta Partuuna.
- Salminen, A. (2011.) *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Opetusjulkaisu: 62. Vaasan yliopisto.
- Salmivalli, C. (1999.) *Koulukiusaaminen ryhmäilmionä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Salmivalli, C. & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behaviour in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development*, 28(3), 246–258.
<https://doi.org/10.1080/01650250344000488>
- Sunnari, V. (2013.) Johdattelu aiheeseen. Teoksessa V. Sunnari, J. Kangasvuo, M. Heikkinen & N. Kuorikoski (toim.) *Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna - Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa*. (s. 16–19). Oulun yliopisto.
- Sunnari, V., Heikkinen, M. & Kangasvuo J. (2003). Johdanto. Teoksessa V. Sunnari, J. Kangasvuo, M. Heikkinen & N. Kuorikoski (toim.) *Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna - Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa*. (s. 9–14). Oulun yliopisto.
- Tallavaara, A. (2003). Vähä ärsyttävää!! Teoksessa V. Sunnari, J. Kangasvuo, M. Heikkinen & N. Kuorikoski (toim.) *Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna - Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa*. (s. 20–34). Oulun yliopisto.

- Tapiomäki, R. (2021). Sysmän yhtenäiskoulussa taas välituntipahoinpitely – "Ei liity aiempiin tapauksiin". Yle Uutiset. 24.5.2021. Viitattu 6.5.2022.
<https://yle.fi/uutiset/3-11940081>
- Tiihonen, J., Sivula, M. & Hiltunen, V-P. (2022). Oppilas puukotti toista oppilasta koulun ruokalassa Rovaniemellä – tutkinnanjohtaja: "Tapaus on harvinainen, ikävä ja vakava. Yle Uutiset 12.4.2022. Viitattu 6.5.2022.
<https://yle.fi/uutiset/3-12401199>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK]. (2021). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Haettu 6.5. osoitteesta
<https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>
- Tuomi, & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Vilka. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. PS-kustannus.

AINEISTO

Berg, P. & Kokkonen, M. (2021). Heteronormativity meets queering in physical education: the views of PE teachers and LGBTIQ+ students. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 1–14.

<https://doi.org/10.1080/17408989.2021.1891213>

Haataja, A., Sainio, M., Turtonen, M. & Salmivalli, C. (2016). Implementing the KiVa antibullying program: recognition of stable victims. *Educational Psychology*, 36(3), 595–611.

<https://doi.org/10.1080/01443410.2015.1066758>

Huuki T., Manninen S. & Sunnari V. (2010) Humour as a resource and strategy for boys to gain status in the informal field of school. *Gender and Education*, 22(4), 369–383. <https://doi.org/10.1080/09540250903352317>

Isaacs, J., Voeten, M. & Salmivalli, C. (2013), Gender-specific or Common Classroom Norms? Examining the Contextual Moderators of the Risk for Victimizations. *Social Development*, 22(3), 555–579.

<https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2012.00655.x>

Kurki-Kangas, L., Marttunen, M., Fröjd, S. & Kaltiala-Heino, R. (2019). Sexual Orientation and Bullying Involvement in Adolescence: The Role of Gender, Age, and Mental Health. *Journal of school violence*, 18(3), 319–332.

<https://doi.org/10.1080/15388220.2018.1488136>

Manninen, S. (2013). Masculinity and respect in flux: Olli's story. *Gender and Education*, 25(7), 872–888.

<https://doi.org/10.1080/09540253.2013.858109>

Manninen, S. Huuki, T. & Sunnari, V. (2011). Earn Yo' Respect! Respect in the Status Struggle of Finnish School Boys. *Men and Masculinities*, 14(3), 335–357. <https://doi.org/10.1177/1097184X10369476>

Salmivalli, C. & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behaviour in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development*, 28(3), 246–258.
<https://doi.org/10.1080/01650250344000488>